

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Pedagógiai és Pszichológiai Kar
Neveléstudományi Intézet

**Az osztrák és magyar óvodai nevelés országos
alapprogramjainak összevetése a szocializáció fejlesztése
szempontjából**

Szerzők:
Bíbok Szabina
Hay Anna Klára

Témavezető(k):
Rausch Attila
Vekety Boglárka

Budapest
2023

1. Tartalomjegyzék

1. Tartalomjegyzék	1
2. Rezümé	2
3. Bevezetés	3
4. Elméleti háttér.....	4
4.1. Szociális képességek	4
4.2. Kognitív képességek.....	6
4.3. Finommotorika	6
4.4. Gyermekkép	7
4.5. Óvodakép.....	8
4.6. Összefoglalás	9
5. Kutatás célja és kérdések.....	10
5.1. Kutatás célja	10
5.2. Kutatási kérdések.....	10
6. Módszerek	10
6.1. Az elemzett óvodai alapprogramok.....	10
6.2. Tartomelemzés módszerei	11
6.2.1. Tartomelemzés	11
6.2.2. Tematikus elemzés	11
6.2.3. Kódolás és eljárás.....	11
7. Eredmények.....	13
7.1. Óvoda- és gyermekkép összehasonlítása a szocializáció szempontjából.....	13
7.2. Fejlesztési területeket összehasonlító táblázat a szocializáció szempontjából.....	15
7.3. Finommotoros készségekhez tartozó területek összehasonlítása szocializáció szempontjából.....	17
7.4. Szociális készségek	19
7.5. Kommunikáció	20
7.6. Diskusszió.....	21
8. Összefoglalás	23
9. Felhasznált irodalom.....	24

Az osztrák és magyar óvodai nevelés országos alapprogramjainak összevetése a szocializáció fejlesztés szempontjából

2. Rezümé

Kulcsszavak: kora gyermekkor, óvodapedagógia, ONAP (országos óvodai nevelési alapprogram), kognitív készségfejlődés, szociális készségfejlődés, finommotoros készségfejlődés, óvodakép, gyermekkép

A mai világban a gyermekeket már kora gyermekkorban teljesen más hatások érik, mint tíz évvel ezelőtt, hiszen a technológiai fejlődés és a megváltozott szociális, illetve társadalmi berendezkedés is nagy hatással van rájuk. Pont ezen okok miatt a szociális-, a beszédkészségek és a társas kapcsolatok kialakulása is nagyobb odafigyelést igényelnek (Hódi, Tóth, B. Németh, & Fáyné Dombi, 2019).

Zsolnai (2018) szociális és érzelmi készségekkel foglalkozó tanulmányából is nagyon jól látszik, hogy a szociális kompetencia óvodai és iskolai fejlesztésének lehetőségeit nem szabad figyelmen kívül hagynunk. Kiemelten fókuszálni kell rájuk, mert ugyan a gyermekek számára az elsődleges szocializációs színtér a család, második viszont az intézményes keretek, azaz óvoda, iskola. Az óvodai nevelés kiemelten fontos egy gyermek életében és fejlődésében, ezért fontos, hogy mi zajlik az óvodákban, mi a nevelés célja.

Kutatásunk célja, hogy megvizsgáljuk a különböző óvodai nevelési alapprogramokat és a fent megfogalmazott kérdésekre megtaláljuk a válaszokat, illetve felfedezzük a programokban a megoldások felé tett lépéseiket vagy éppen azok hiányát. Végigvesszük az óvodák országosan meghatározott céljait, az ezek eléréséhez rendelt tevékenységeket és hogy milyen készségeket, képességeket és attitűdöket fejlődését tartják fontosnak. Mind a célok, mind a tevékenységek és a készségek, képességek, attitűdök csoportjának esetében kiemelten vizsgáljuk azt, milyen mértékben jelenik meg a szociális készség. A vizsgálatunkban két országos óvodai nevelési alapprogramot hasonlítottunk össze, a magyar óvodai nevelési alapprogramot, valamint közeli szomszédunk és oktatás szempontjából történelmi partnerünk, Ausztria nevelési alapprogramját.

A kutatásunk végére szeretnénk egy átfogóbb képet kapni arról, hogy a különböző országok nevelési programjai mit tesznek, vagy éppen nem tesznek azért, hogy a gyermekek szociális készségei és az ehhez közvetetten vagy közvetlenül kapcsolódó területek, mint a kognitív és finommotoros készségek ne csorbuljanak napjainkban.

3. Bevezetés

A szociális kapcsolatok kialakulása nagyobb odafigyelést igényel napjainkban. A Neveléstudomány című folyóirat 2019-es számában megjelenő tanulmány szerint a gyermekek az okos eszközök miatt nehezebben tudnak kapcsolatokat kialakítani, kevésbé használják aktívan a nyelvet, kevesebbet tartózkodnak társaságban. Azok a gyermekek, akik ehhez hasonlóan nőnek fel, felszínesebb kapcsolatokkal fognak rendelkezni felnőtt korukban (Hódi, Tóth, B. Németh, & Fáyiné Dombi, 2019). Ennek ténye eredményezi azt, hogy egyre nagyobb igény fogalmazódik meg **a szociális készségek fejlesztése** iránt, még hozzá minél fiatalabb korban.

Az óvoda a gyermekek **másodlagos szocializációs színtere**, ahol jelentősen hozzá tudnak járulni a gyermek megfelelő fejlődéséhez (Gombocz & Trencsényi, 2006). Emellett az óvodapedagógus mint a gyermek számára egy olyan korban, amikor a gyermekek rendszerint a mintakövetés és utánzásos tanulás útján sajátítják el a tudást (ÓNOAP, 2012). Emiatt az óvodai nevelés is kiemelten fontos egy gyermek életében, ezért fontos, hogy mi zajlik az óvodákban, mi a nevelés célja.

Kutatásunk célja, hogy megvizsgáljuk a különböző óvodai nevelési alapprogramokat Európában és más országokban és a fenti probléma megoldására tett lépéseiket vagy éppen azok hiányát. Végig vesszük *az óvodák országosan meghatározott céljait, az ezek eléréséhez rendelt tevékenységeket, és hogy milyen készségeket és képességeket tartanak fontosnak, hogy fejlődjenek.*

A kutatásunk végére szeretnénk egy átfogóbb képet kapni arról, hogy a különböző országok nevelési programjai mit tesznek, vagy éppen nem tesznek azért, hogy a gyermekek szociális készségei és az ehhez közvetetten vagy közvetlenül kapcsolódó területek, mint a kognitív és finommotoros készségek ne csorbuljanak napjainkban. Mindhárom terület egyenként is kritikus területe a gyermeki fejlődésnek, emellett pedig kiemelten szükséges a sikeres iskolakezdéshez is, ezért esett rájuk a választás (Commodari, 2013).

4. Elméleti háttér

Commodari (2013) szerint az iskolakészültséghez hozzájáruló területeket a következő csoportokra osztotta fel: (1) kognitív, (2) szociális, (3) motoros és (4) viselkedési készségek, képességek. A kutatásunk főfókuszában ugyan a szocializáció áll, ám a fent megfogalmazott területek közvetett vagy közvetlen módon hozzájárulnak ennek fejlődéséhez, így ezen csoportosítás mentén dolgoztuk fel a szakirodalmakat.

A szociális készségek definiálása volt az első, hiszen ez alapján tudtunk fókuszáltan keresni a továbbiakban. A kognitív és finommotorikus képességek fejlesztése nagyon fontos, hiszen hozzájárul a gondolkodás fejlesztéséhez, mely elengedhetetlen minden szocializációs folyamat során (Keményné, 2006). A gyermek- és óvodakép az emberi személyiség különlegességét hangsúlyozza, s mivel tudjuk, hogy a kialakult személyiség a szociális fejlődés egyik alapköve, ezért erre is kiemelt hangsúlyt fektettünk a szakirodalmi kutatásaink során (ÓNOAP, 2012).

Szakmai kíváncsiságunk mellett a kutatásra az is motivált, hogy gyakorlatban is látjuk, milyen rossz a helyzet jelenleg a gyermekek szocializációjának szempontjából, ezért kezdtünk el foglalkozni a nevelés kvázi origójával, az óvodai neveléssel és annak kereteit meghatározó országos alapprogramokkal.

4.1. Szociális képességek

Elengedhetetlenül fontos a szociális viselkedés alapjainak, működési mechanizmusainak megismerése, hiszen a szociális készségek tanultak, tehát taníthatóak. Emiatt a pedagógia kiemelten fontos, hogy foglalkozzon ezzel a témával. Ennél talán még fontosabb, hogy a kora gyermekkorban lévő gyermekek szociális készségeit fejlesszük, ugyanis a szociális készségek több mint kétharmadának fejlődése – kivéve az erkölcsi érzék – óvodáskorban (középső csoport vége előtt) vagy előtte valósul meg (Zsolnai, 2006).

A szociális készségek száma sok ezerre tehető, amelyekből az egyes személyek sok százzal rendelkeznek. A szociális viselkedés eredményessége, hatékonysága nagymértékben függ a szociális készségek készletének gazdagságáról, strukturáltságától és flexibilitásától. Megkülönböztettünk mikroszociális és makroszociális készségeket (Spence, 1983). A mikroba a verbális és nonverbális kommunikáció, a szociális percepciót soroljuk, a másodikba pedig az empátiát, a segítő magatartást, a kooperációt, az altruizmust, mint a segítő magatartást legmagasabb szintjét és a konfliktusmegoldó készséget.

A szociális készségek számai közül a kutatások kiemelten foglalkoznak a kommunikációs készségekkel (Argyle, 1999). A pszicholingvisztikai kutatások bebizonyították, hogy a hatékony emberi kapcsolatokhoz elengedhetetlen a kommunikatív szabályrendszerek megfelelő ismerete, melynek részét képezi a metakommunikatív jelzések (szemkontaktus, testtartás, szociális távolság, mimika, beszédtonus stb.) megfelelő alkalmazása és értelmezése is.

A szociális készségek és képességek hatékony működését számos tényező befolyásolja. A legtöbb fejlesztő program éppen ezért fókuszál a szociális készségek fejlesztésére, hiszen ezeket a komponenseket mindig tanulás útján sajátítja el a gyermek. A szociális tanuláselmélet szerint a személyiség a tanult viselkedés gazdag repertoárjával rendelkezik, amelyet főként szociális helyzetek, interakciók során sajátít el (Bandura, 1977). Tehát az ember viselkedését nem csak az aktuális szükségletei és a környezet ingerei alakítják, hanem az elvárások, a szemléleti és verbális modellek, hiszen mindig szükség van egy viszonyítási alapra (Zsolnai, 2013). A viselkedés szabályozása magának a viselkedésnek az előzetes elvégzése nélkül is lehetséges, ha létezik a mások viselkedésének megfigyelése alapján elsajátított modell (Bandura, 1986). Emellett az utánzásos tanulás fontossága sem elhanyagolható ebben a korban. Az utánzás alapjául egy modell – felnőtt, kortárs – pozitívan megerősített viselkedése szolgál, melynek felismerése a szociáliskészség-fejlesztő kísérletekben is megjelenik a modellálás technikája (Bandura, 1976; 1977).

Zsolnai (2018) egy tanulmánya az agresszív és proszociális viselkedésben közreműködő szociális és érzelmi készségekkel foglalkozik. A 2006-2008 között folyó kis-, közép- és nagycsoportos gyermekkel végzett keresztmetszeti és longitudinális vizsgálat azokat a szociális és érzelmi készségek alakulását méri, melyeknek Fabes és Eisenberg (1992) fontos szerepet tulajdonított az agresszív és proszociális viselkedés kialakulásában. Ezek a komponensek az óvodáskorban jelentős változáson mennek keresztül, a családi szocializációs folyamatok mellett mérhető az óvodai lét hatásai is erre a folyamatra. Viszont a készségek fejlődése nem csak az óvodai, hanem a későbbi (iskolai, felnőttkori) szociális lét alakulását is befolyásolja, ezért vizsgálatuk nagyon fontos. A keresztmetszeti vizsgálatban 119 (36-69 hónapos) gyermek vett részt. Az életkor alapján heterogén és homogén csoportok, valamint állami és alapítványi óvodába járó gyermekek egyaránt részét képezik a mintának. Az eredmények alapján az óvodai évek alatt szociális és az érzelmi készségek működése jelentős mértékben differenciálódik. A szociális készségek közül a megosztás, a segítségnyújtás, a csúfolás és a bosszantás az életkor előrehaladtával egyre inkább jellemzője a gyerekek viselkedésének, viszont a bántalmazás, az

ellenállás és az egyezkedés készségénél is megfigyelhető ez. Az életkor növekedésével egyre meghatározóbb formája a másik fizikai bántalmazása, az erőteljes tiltakozás, illetve az egyezkedés. Kiemelendő, hogy az érzelmek kifejezése a legfiatalabbak viselkedését nagyobb mértékben határozza meg, mint az idősebb gyerekekét. A nemek szempontjából nincs számottevő különbség a legfiatalabb korosztálynál, ám a középső és nagycsoport esetében már igen. A lányokat a segítségnyújtás és vigasztalás, a fiúkat pedig a fizikai erőszak (ütés) jellemző. Az érzelmerkifejezés készségének működése a lányoknál intenzívebb mindhárom életkorban.

4.2. Kognitív képességek

A kognitív folyamatok, képességek valósítják meg az értelmi működést, mely folyamatokat két nagy csoportba oszthatjuk, a közvetlen (érzékelés, észlelés, figyelem) és a közvetett (emlékezés, képzelet, gondolkodás) megismerő folyamatokra (Keményné, 2006). Az érzékelés során a külvilág ingereit fogjuk fel az érzékszervek segítségével. Az észlelés szorosan összekapcsolódik az érzékeléssel, ugyanis mikor észlelésről beszélünk, akkor egy ingert ruházunk fel jelentéssel. A figyelem is az ingerekkel áll kapcsolatban, ebben az esetben a tudat kiemeli és elkülöníti a fontos ingereket (Meggyesné et al., 2013). A közvetett folyamatokhoz pedig a képzeletet, a gondolkodás és az emlékezés tartozik (Keményné, 2006). Az emlékezéshez nem kellene éppen jelen lévő ingerek, észleleteinket fel tudjuk idézni ezek nélkül. A képzelet folyamán valóság már ismert elemei alapján alkotunk új képet. A legmagasabb rendű folyamat a gondolkodás. Gondolkodás során a valóság összefüggéseit megértjük, új ismereteket szerzünk és problémák oldunk meg gondolkodási műveletek segítségével (Meggyesné et al., 2013). Láthatjuk, hogy alapvető szükségletek tartoznak ide, amelyek a mindennapi életben elengedhetetlenek.

4.3. Finommotorika

A finommotorika kezünk és ujjaink mozdulatait foglalja magába. De ez miért is annyira fontos? Azért fontos, mert a nagymozgások járulnak hozzá a finommotorika kialakulásához, a finommotorika pedig elengedhetetlen többek között a ceruzafogás elsajátításához. Ha nem végeznek a gyermekek nagymozgást, nem gyakorolnak be egy-egy mozdulatot, a finommotorika kialakulása is nehezebb lesz számukra. Csakhogy a kéznél maradjunk, Gróf (2021) szerint fontos a vállból indított mozgások gyakorlása, majd ezt követik a könyökből, végül csuklóból indított mozgások. Ez egy folyamat, aminél ha kimarad egy lépés, akkor a cél elérése vagy nehezen sikerül, vagy nem sikerül (Gróf, 2021). A finommotorika már

születésüinktől fogva fejlődik, a következőkben pedig bemutatjuk Sárosdi (2019) milyen állomásokat emel ki a fejlődésében. A csecsemők karmozgása eleinte még reflexszerű, kezei ökölben vannak. Ahogy telnek a hónapok, képes tárgyakat megfogni, majd megtartani. 6-9 hónapban kialakul a csippentő mozgás. Már mind a két kezével tárgyakat tart, tárgyakért nyúl. Az érzékelés szempontjából fontos, hogy minden a szájába is vesz. 9-12 hónaposan egyedül tud enni a csippentő mozdulat segítségével. Marokra fog, elkezd preferálni valamelyik kezét tevékenységei során. 12-18 hónaposan már elkezdi építeni, tud integetni és tapsolni, illetve firkál. Két évesen a gyermek szeret gyurmázni, kanalat használ étkezésnél. Óvodás kor elején már az ollóval próbálkozik. Négy évesen már a villát is használja, egyedül öltözködik, kirakóval játszik. Ebben a korban már szembeötlő, melyik lesz a domináns keze. Óvodáskor végére bátran és ügyesen használja az ollót, késsel és villával étkezik (Sárosdi, 2019).

4.4. Gyermekkép

Mikor a gyermekképről beszélünk, gyermekkel kapcsolatok gondolatokról, ideákról beszélünk. A gyermekképekben gyakran eszményítettek a gyermekek, mitizált alakban jelennek meg, amit az adott társadalom, korszak gondolkodása befolyásol (Pukánszky, 2018). A gyermekképnek a pedagógiához is köze van, konkrétan a nevelés célját is kapcsolódik hozzá, amely a gyermekek idealizált tulajdonságát is tükrözi. Láthatjuk, hogy az adott kor, társadalom milyennek szeretné látni a gyermekeket, milyen felnőttet kívánnak nevelni. Röviden a gyermekkép magába foglalja a gyermekekről és világukról való ismereteket és hozzáállást. Az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja megfogalmazza korunk gyermekképét. Az emberi személyiség különlegességéből indul ki az alapprogram. Szellemi, erkölcsi, biológiai szempontból különleges az ember. A környezeti hatások, a genetikai adottságok és az érés sajátos törvényszerűségei határozzák meg a gyermek fejlődését. Ebből következik, hogy a gyermekeknek életkoronként és egyénenként eltérő testi és lelki szükségletei vannak, melyeket ki kell elégíteni. A személyiség alakulása is fontos, melynek meghatározói a tárgyi és személyi környezet. Ezeknek megfelelően az óvodai nevelésnek gyermekközpontúnak, befogadónak kell lennie, törekedni kell a gyermekek egyéni szükségleteinek kielégítésére. Az óvodai nevelés törekszik a gyermek személyiségének kibontakozására, melynek elengedhetetlen része a szeretetteljes nevelés és a meglévő hátrányok csökkentése (ÓNOAP, 2012).

4.5. Óvodakép

Az óvodakép megfogalmazásakor azt kell figyelembe venni, hogy milyen a jó óvoda? Magyarországon minden óvoda Nevelési Programjában megjelenik az adott intézmény óvodaképe. Ebben megfogalmazzák, hogy milyen feltételek szükségesek a gyermek megfelelő fejlődéséhez (az óvoda fizikai, személyi feltételei). Fontos, hogy az elsődleges nevelési szintér a család, az óvoda a második helyen van. Tehát az óvoda a családi nevelést egészíti ki. Az óvoda szakmailag önálló nevelési intézmény a köznevelésben, ahova a gyermekek 3 éves koruktól járnak egészen az iskolába lépésig. A pedagógiai munka és a tárgyi környezet biztosítja a gyermekek megfelelő nevelését, fejlődését. Az óvoda funkciói: óvó-védő, szociális és személyiségfejlesztő. A gyermekek az óvodában felkészülnek az iskolába lépésre. Az óvoda célja, hogy a gyermekek fejlődése sokoldalú, harmonikus legyen, segítse a gyermekek személyiségfejlődését, csökkentse a hátrányokat, vegye figyelembe a nevelés során az életkori és egyéni sajátosságokat. Az alapprogram három alapelvet fogalmaz meg:

1. a gyermeki személyiséget el kell fogadni, szeretetet, bizalmat, megbecsülést kell kapnia a gyermekeknek
2. az óvodai nevelés segíti a gyermek személyiségfejlődését, az egyéni képességek és készségek kibontakozását
3. az óvodában a pedagógiai hatásoknak a gyermekek személyiségéhez kell igazodniuk.

Hogy az alapelvek megvalósuljanak, gondoskodni kell a gyermekek szükségleteinek kielégítéséről, az érzelmi biztonság megteremtéséről, a szeretetteljes légkör megteremtéséről, a testi, a szociális és az értelmi képességek alakításáról életkornak és az egyéni fejlődésnek megfelelően, biztosítani kell a sokszínű tevékenységeket, kiemelve a játékot. Az alapprogram kiemeli ezek mellett az emberi értékek közvetítését, a megfelelő személyi, tárgyi feltételeket. A nemzetséghez tartozó gyermekek nevelése is fontos. Biztosítani kell számukra az önazonosság megőrzését, erősítését, ápolását, nyelvi nevelést, az integrációt. Biztosítani kell mindezt azoknak a gyermekeknek is, akik hazájukat családjukkal kénytelenek elhagyni (ÓNOAP, 2012).

4.6.Összefoglalás

Összegezve tehát elmondhatjuk a szakirodalmak alapján, hogy a fent kiemelt területek más-más módon, de kiemelt szerep játszanak a gyermekek szocializációjában. Ahhoz, hogy ezen területek fejlesztése minél fiatalabb korban és sikeresen végbemenjen, az óvoda remek keretet biztosít.

Ennek okán kutatásunk során ezek előfordulásának elemzését tűztük ki célul, mely elemzésnek köszönhetően reméljük képet kaphatunk arról, mekkora szerepet szántak az általunk választott két ország óvodai nevelési alapprogramjában a szocializáció fejlesztésének.

5. Kutatás célja és kérdések

5.1.Kutatás célja

A kutatásunk célja két, a történelem folyamán sokáig együtt fejlődő ország óvodai alapprogramjainak összehasonlítása, fókuszban a gyermekek szocializációjának fejlesztésével. A vizsgált területeket a szakirodalmakra alapozva határoztuk meg, odafigyelve arra, hogy egy terület miért fontos a szocializáció szempontjából, illetve mely részei járulnak hozzá annak fejlődéséhez.

5.2.Kutatási kérdések

1. A alapprogramokban milyen gyermek- és óvodakép jelenik meg és ez mennyire van összhangban a programban olvasható többi elemmel?
2. Milyen minőségi különbség figyelhető meg a különböző országos alapprogramokban a kognitív-, finommotoros- és szociális készségének fejlesztésében?
3. A fenti területeken mekkora hangsúlyt helyeznek a különböző országok alapprogramjai a szociális készségek fejlesztésére?

6. Módszerek

6.1.Az elemzett óvodai alapprogramok

Mivel kutatásunk végcélja a magyar ÓNOAP más európai, de más történelmi háttérrel rendelkező országokhoz való hasonlítása volt, így ezen a vonalon elindulva először az európai országok programjait próbáltuk meg felkeresni.

Ausztria és Magyarország közös történelme a földrajzi közelségükből is fakadóan és a Habsburg-házból kikerülő uralkodóknak köszönhetően összefonódott. A jelen kutatásunk szempontjából releváns Habsburg uralkodónő Mária Terézia, német-római császári hercegnő, 1740-től Ausztria uralkodó főhercegnője, magyar és cseh királynője volt. Az ő nevéhez kapcsolódik az egyik legfontosabb magyar oktatási reform az 1777-ben kiadott első Ratio Educationis. Ezen dokumentum az oktatási rendszer államosítására és egységesítésére fókuszált a magyar nép fiataljainak érdekében. A reform mintájára az osztrák oktatási rendszerben is felfedezhetőek elemek, melyek részben vagy egészben megtalálhatóak a magyar kortárs rendszerben is, elsősorban az egyetemi szinten. A közös uralkodóházzal rendelkező országok az 1880-as években még szorosabb politikai kapcsolatba léptek az Osztrák-Magyar Monarchia létrejöttével (Fináczy, 1902). Napjainkra a két ország ugyan már szétvált, de a közös oktatás

történetükre visszatekintve érdemesnek tartottuk megvizsgálni, hogy a két országban hogyan fejlődött a kisgyermekkorai oktatás és annak keretrendszere.

6.2. Tartalomelemzés módszerei

A végső mintánkban két ország nevelési programját tudtuk feldolgozni: a magyar programot és az ausztriai programot koragyermekkorai nevelésre fókuszáló programját. A kutatás eszköze tartalomelemzés és tematikus elemzés volt, a vizsgált dokumentumok pedig a két ország óvodai nevelés alapprogramja.

6.2.1. Tartalomelemzés

Tartalomelemzésnek nevezzük azt a kutatási eljárást, amely segítségével a szövegekből olyan következtetések vonhatók le, amelyek a közleményekben nyíltan nincsenek kimondva, de a szöveg szerkezetéből, az elemek együttes előfordulásából és azok törvényszerűen visszatérő sajátosságaiból kiolvashatók (Lehota, 2001).

6.2.2. Tematikus elemzés

A tematikus elemzés egy kvalitatív adatelemzési módszer. Ezzel a módszerrel egy részletesebb, komplexebb eredményt kaphatunk a kvalitatív anyagból. Az elemzés egy azonosítási folyamat az adatokon belüli mintákon vagy témákon belül (Braun & Clarke, 2006).

Braun és Clarke (2006) tematikus elemzésének hat fázisa van: az adatok megismerése, a kódok generálása, a kezdeti témák generálása, témák áttekintése, a témák meghatározása és elnevezése, végül a jelentés elkészítése.

A tematikus elemzés során az adatokat tartalmazó szöveget ismételten, elmélyülten olvassuk el, már figyelve a kódokra. A kódokhoz csatolunk idézeteket (esetünkben ezek többségében szavak, szókapcsolatok lesznek). Ezekből lesznek a témák és altémák. Célszerű a tematikus elemzés során tematikus térképet használni, mely vizuálisan segíti a kutatót. A kódolás után készített tématerkép segít abban, hogy teljesebb képet kapjunk a vizsgált kérdésekről (Braun & Clarke, 2006).

6.2.3. Kódolás és eljárás

Az adatfelvétel folyamán a két feldolgozásra kerülő programból a már említett tartalom elemzés módszerével nyertük ki a számunkra hasznos információkat. Ezen információk

feldolgozásának folyamata az előre szakirodalmak által meghatározott kategória rendszerünk és kódolási struktúránk a programokon való alkalmazásával indult. A kategória rendszerünkben 5 nagy megfigyelési kategóriát állapít meg (1) Fejlesztési területek, (2) Kognitív készségek, (3) Finommotoros készségek, (4) Szociális készségek és (5) Óvodakép- Gyermekkép. Ezen kategóriába sorolható említéseket és ezekhez kapcsolódó fejlesztési foglalkozásokat, tevékenységeket keresünk a programokban. Ennek segítségével tudjuk kialakítani az első kódolású adatainkat.

A kapott adathalmazból kiemelésre kerültek fő kategóriánkként a szociális készségek fejlesztéséhez legszorosabban kapcsolódó elemke. Így a második kódolási folyamat végeztével megkaptuk azokat a fő és alkategóriarendszereket melyek a szociális fejlődésre legnagyobb hatást gyakorolják.

A kinyert információkat egy átkódolási lépéssel segítségével összehasonlítottuk. Itt kerülnek felszínre a látens tartalmak. Kiemelt figyelmet fordítunk az információ hiányára, valamint próbálunk figyelni a nagyobb tendenciát sugalló információ együttesekre is.

A kutatásunk során végzett adatfelvételi folyamatban a minél nagyobb objektivitásra való törekvése okán és a kutatók szubjektív befolyásoltságának csökkentése érdekében minden a kutatásban résztvevő dokumentum mindkét kutató által feldolgozásra került. A programoknak a feldolgozása így első kódolásának ideje 2022.11. hónapban zajlott.

7. Eredmények

Az eredmények feltárása során minden fő kategóriából a szociális készségek fejlesztéséhez legszorosabban kapcsolódó elemeket emeltük ennek következtében a feldolgozás során több olyan alkategória került megfogalmazásra melynek definiálása létfontosságú az eredmények teljeskörű ismertetéséhez. Ezen alkategóriákat a feldolgozott dokumentumok és az olvasott szakirodalmak segítségével definiáltuk.

7.1. Óvoda- és gyermekkép összehasonlítása a szocializáció szempontjából

Az óvoda- és gyermekkép témakörében meghatározott alkategóriák kiválasztása folyamán azt tartottuk szem előtt, hogy mely kategóriák kapcsolódnak legszorosabban a szocializáció témaköréhez. A legszorosabban kapcsolódó alkategóriákat az 1.-es táblázaton a legfelső vízszintes sorban határoztuk meg.

A **gyermekközpontúság** a szociális mintaadás mellett a gyermek teljes mivoltának megismerését állítja középpontba (Vekerdy, 2004), ezért nagyon fontos a szocializációs folyamatok során.

A **jogaikkal** tisztában kell lennie minden gyermeknek minél fiatalabb korban, hiszen azok minden gyermeket azonos módon illetnek meg, arra való tekintet nélkül, hogy hol és milyen körülmények között él, milyen nemzetiségű, milyen nyelven beszél, milyen a bőrszíne vagy a vallása, hogy fiú-e vagy lány, vagy esetleg valamilyen fogyatékkal él (Unicef, 2022). Ennek fényében minden szociális szituációban fontos alaptudást jelent.

A **pozitív, támogató környezet** lehetőséget biztosít arra, hogy a gyermekek biztonságban, életkori és egyéni sajátosságainak megfelelően ismerkedjenek az őket körülvevő világgal (Bihariné & Kanczler, 2019). Ehhez még hozzájárul, ha a **játékos tanulás** módszerével élünk, hiszen annak során a játék a tanulási folyamat szerve részeként jelenik meg, mely elősegíti a tanulás érdekessé tételét (Fáyné & Sztanáné, 2015).

Mivel a gyermekek a játékos tanuláson kívül a mintakövetés módszerével tanulnak ebben a korban a legtöbbet, fontos meghatározni a **pedagógus kompetencia keretrendszer**. Ez az élethosszig tartó tanulás motiválására készített útmutatás a pedagógusoknak, ennek fényében tehát a gyermekek felé mutatott szociális mintázatokra meghatározását is tartalmazza (ÓNOAP, 2012).

A szocializációs folyamatok során a gyermekek a mai multikulturális világban sokszor találkoznak más nemzetiségű kortársakkal. Ennek okán a **nemzetiségi tanulók**

önazonosságának biztosítása az óvodákban nagyon fontos, hiszen az lehetőséget biztosít minden gyermek számára a nemzeti identitásának megismertetése, és más identitásokkal való szociális interakciókat ösztönöz (Kovács & Kovács, 2017).

Végül pedig az iskolakezdés szempontjából is fontos egy óvoda **iskolai felkészítő feladatköre**. Ennek célja, hogy a gyermek rendelkezzen az iskolai továbblépéshez és sikerességhez szükséges mentális, szociális és fizikai készségekkel képességekkel (ÓNOAP, 2012).

	Gyermek központú	Gyermek jogok	Pozitív, támogató környezet	Játékos tanulás	Pedagógus komp. keretrendszer	Nemzetiségi tanulók önazonossága	Iskolai felkészítő feladatkör
Osztrák program	✓	✓	✓	✓	✓	✓	!
Magyar program	✓	✓	✓	✓	!	✓	✓
✓ : megjelenik a szövegben ! : részben jelenik meg a szövegben ✗ : nem jelenik meg a szövegben							

1. táblázat Óvoda- és gyermekkép összehasonlítása (saját szerkesztés)

A vizsgált programokban nagyrészt megegyeznek a tartalom óvoda- és gyermekképre vonatkozó területei. A tartalomelemzés során az 1.-es táblázatban látható összehasonlítási pontokat nyertük ki és vetettük össze a különböző programok esetében. A feltárt eredményéből látható, hogy a két program nagyban megegyezett az óvoda és gyermekképről alkotott lényegi megítéléseikben. Mindkettő dokumentumban kiemelték a játékos tanulás fontosságát, a pozitív támogató környezet megteremtésének kiemelt szerepét és a gyermek központú látásmódot.

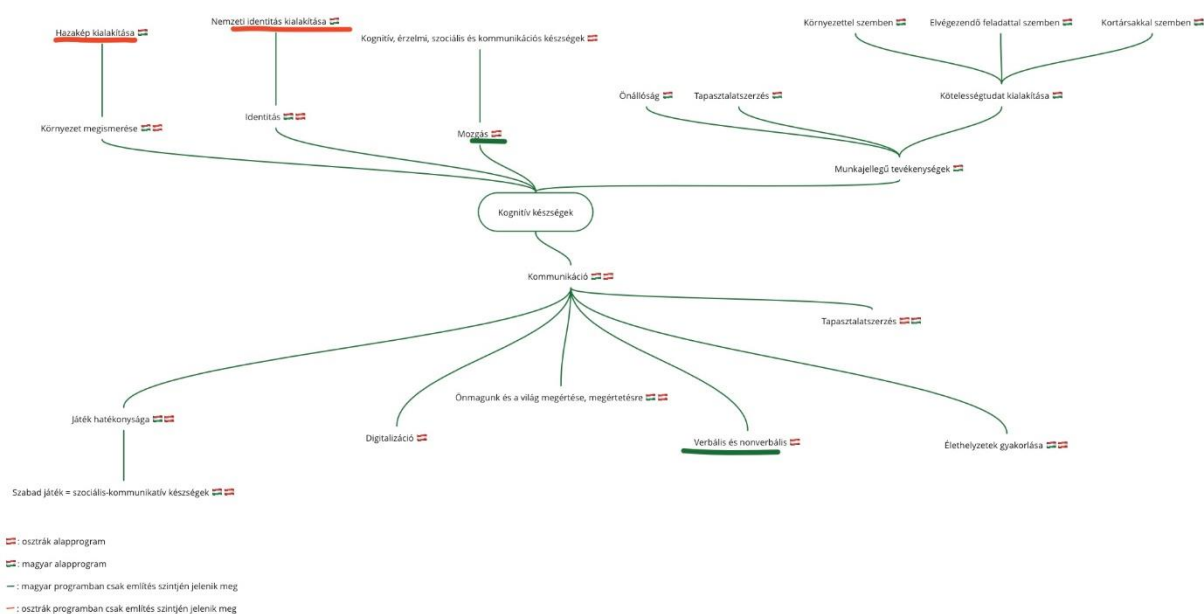
Kiemelendő, hogy a pedagógus kompetenciáira vonatkozó információk a magyar programban csak érintőlegesen lelhetőek fel, míg az osztrák programokban egész fejezetet szentelnek neki.

Valamint az óvoda iskolára való nevelése szempontjából is voltak eltérések a dokumentumokban az elemzések során. Azt figyelhettük meg, hogy az osztrák programban egy eltérő szerepkört tanúsítanak az óvodai nevelésnek. A magyar program azt tartja szem előtt, hogy az óvoda egyik legfontosabb szerepe az iskolára való felkészítés addig az osztrák programban nem a megszerzett tárgyi tudáson volt a hangsúly, hanem a gyermek egyéniségének felfedezésén és az élethosszig tartó tanulás megalapozásán. Ennek okán az osztrák program nem feltétlenül az iskola előkészítési feladatát tartja legfontosabbnak, hanem

a gyermek tudásvágyának fenntartását és élethosszig tartó tanulásának megalapozását, támogatását.

7.2. Fejlesztési területeket összehasonlító táblázat a szocializáció szempontjából

A fejlesztési területeket és a kognitív készségeket összevont fogalomtérképben elemeztük. Ezen jelöltük mindkét programban való előfordulási arányukat.

2. ábra Fejlesztési területek és kognitív készségek összehasonlítását ábrázoló fogalomtérkép(saját szerkesztés)

A fejlesztési területek esetében a szocializáció témaköréhez legszorosabban kapcsolódó alkategóriák szintén széles skálán mozognak.

A **nyitottság és a világ megértése** a nevelésben résztvevők megértésére való törekvés, a szülők, a pedagógusok és a gyermekek személyiségének tiszteletben tartása és a világ megismerésének teradását segíti elő a nevelés folyamatában (ÓNOAP, 2012). Ennek következtében a gyermek szocializációjához nagyban hozzájárul, mivel mintát lát a másokkal való bánásmódra és a vele szemben folytatott szociális folyamatokat is meg tudja figyelni.

A **kritikus gondolkodás képességének** kialakítása és fejlesztése a lehetséges új megközelítési oldalak feltárását és a kreatív és nyitott gondolkodásmódot segíti elő. Ennek köszönhetően lehetőséget biztosít a minket körülvevő világ megértésére, más személyek nézőpontjának értelmezésére (Skíta & Turáni, 2020).

A szociális interakciók egyik leggyakoribb lelőhelye oktatási környezetben a **csapatmunka**. A más emberekkel való együttműködés képessége egy adott cél érdekében elengedhetetlen az egészséges fejlődés szempontjából és kiemelten a gyermekek szociális készségeit fejleszti (Megoldásközpont, 2019).

Az óvoda- és gyermekképnél ugyan már előkerült, de itt is fontos szerepet kap a **multikulturalizmus**. Ez egy olyan nevelési folyamat, mely során fő cél az egyenlő nevelési-oktatási lehetőségek biztosítása a különböző rasszokhoz, etnikai és kulturális csoportokhoz, különböző nemekhez és szociális osztályba tartozó diákok számára (Banks & Banks, 2001). Ezen felül a megfelelő társaskapcsolatokhoz szükséges képességeket is el kell, hogy sajátítsák a gyermekek ezzel is elősegítve a multikulturális nevelés megvalósulását.

Ezen elsajátítás egyik kulcsa a megfelelő **kommunikációs készség**, mely ezen feladatán felül alapját képezi a társadalmi munkának és a szociális létünkben elengedhetetlen eszköz a nonverbális és verbális jelek értelmezésnek és átadásának képessége (Argyle, 1999).

A **személyiség fejlesztése** elengedhetetlen a gyermek megfelelő nevelkedése szempontjából mivel szellemi, erkölcsi, biológiai szempontból különleges az ember. A környezeti hatások, a genetikai adottságok és az érés sajátos törvényszerűségei határozzák meg a gyermek fejlődését és ezen fejlődési differenciálokat minden esetben szem előtt kell tartani (ÓNOAP, 2012), így helyet adva a gyermek megfelelő növekedésére többek között szociális képességeinek csiszolására.

	Nyitottság/ megértés	Kritikus gondolkodás	Csapat munka	Multikultu ralizmus	Oktatási partnerség	Kommunikációs készség	Személyisé gfejlesztés
Oszttrák program	✓	✓	!	✓	✓	✓	✓
Magyar program	✓	!	✓	✓	✗	!	✓
✓ : megjelenik a szövegben ! : részben jelenik meg a szövegben ✗ : nem jelenik meg a szövegben							

2. táblázat Fejlesztési területek összehasonlítása (saját szerkesztés)

A programokban megfigyelhető fejlesztési területek csak részben egyeztek meg a dokumentumban. A 2. táblázaton megfigyelhetőek a legnagyobb eltérést és legfontosabb azonosságot mutató területek. Mindegyikben nagy hangsúlyt kapott a nyitottság a multikulturalizmus és a gyermekképnél is említett személyiség fejlesztő feladatkör, valamint az egészséges életmódra nevelés és a jólét megalkotására való törekvések.

Ám az is megfigyelhető, hogy a programokban az említetteken felül megállapítható a kritikus gondolkodás és a kommunikációs készség csak érintőleges jelenik meg a magyar programban, az osztrák esetében a csapatmunka területén figyelhető meg ez az érintőleges megjelenés.

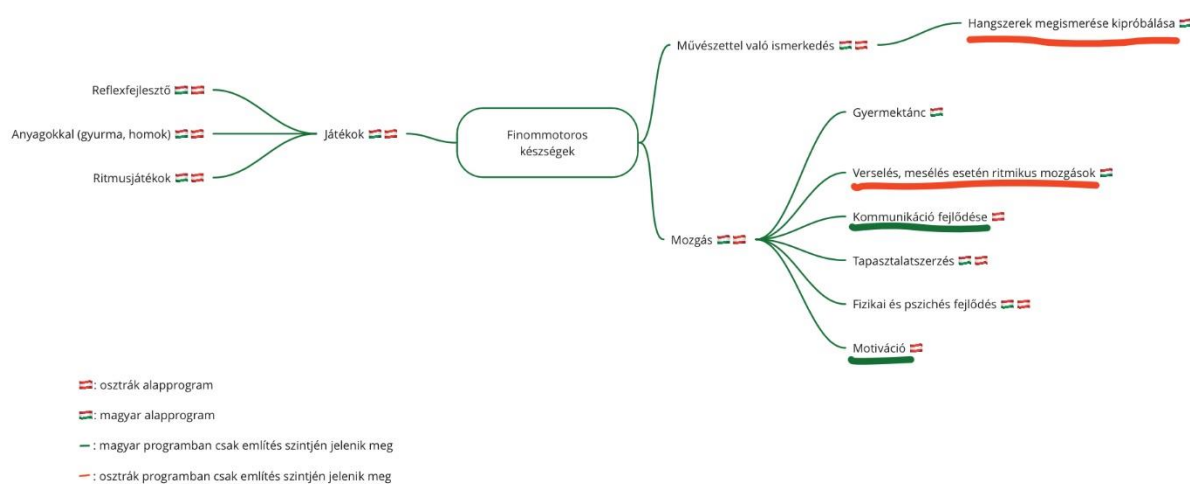
Az oktatási partnerség fejlesztése a magyar programban egyáltalán nem jelenik meg.

Az osztrák programon belül a kommunikáció esetében kiemelésre került a reflexió eszköze, melyet nem csak a pedagógusok egymás között, hanem a gyermekeknek is eszközévé próbálják tenni.

Az osztrák programon belül a fejlesztési területekhez sorolható területek száma lényegesen meghaladta a magyar dokumentumét. A feldolgozás alapján a programban ide tartoztak még a nemi érzékenység, a részvétel az óvoda és a közösség életében és a holisztikus tanulási módszerek elsajátítása és alkalmazására buzdító tevékenységek is.

7.3. Finommotoros készségekhez tartozó területek összehasonlítása szocializáció szempontjából

A két dokumentum finommotoros készségek témáját érintő részeket fogalomtérkép segítségével vizualizáltuk. A ehhez tartozó alkategóriák, mely szociális fejlődés témaköréhez legszorosabban kapcsolódnak a következők lettek: művészetekkel való ismerkedés, játékok, mozgás és szem-kéz koordináció fejlesztése.

1. ábra Finommotoros készségekhez tartozó területek fogalomtérképe (saját szerkesztés)

A **művészetekkel való ismerkedés** lehetőséget biztosít a szociális interakciókra, hiszen mind hangszerekkel való játék, mind kézművészeti tevékenységek rendszeresen és szabadon elérhetőek minden gyermekek számára, ezáltal olyan szituációt teremthet, ahol vagy éppen a megosztás vagy a kompromisszumkötés opciója áll fent, vagy más esetben esetlegesen egy

konfliktushelyzet alakulhat ki. Ezek más-más módon, de összességében hozzájárulnak a szocializáció fejlődéséhez (ÓNOAP, 2012).

Ahogy a fenti kategória esetében is a **játéknál** is fennáll, hogy a folyamat során önállóak, bátrak, szabadok és legfőképpen kreatívak lehetnek a gyerekek. Olyan szituációkat vázolhatnak fel, ahol kontrollált körülmények között biztonságosan félhetnek vagy nézhetnek szembe a félelmeikkel. A finommotorikus készségeik fejlődése mellett ez teret biztosít a szociális készségfejlődésnek is (Horváth 2007).

A különböző **mozgások** segítik az egészséges életmódra való nevelést és a mozgás koordináció kialakítását, valamint kiemelt szerepük van az egészséges mentális fejlődésben, az agyi idegpályák kifejlődésében és a szociális fejlődésben is (Gróf, 2021).

Ehhez kapcsolódik részterületként talán a **szem-kéz koordináció fejlesztése**, hiszen ennek során a gyermek segítséget kap a saját mozdulatainak felmérésében és azok korrigálásában. Mivel a segítségnyújtás bármely formája szociális interakcióval jár, így a gyermek gyakorolhatja ezen képességeit is az óvodai közegben (Sárosdi, 2019).

	Művészetekkel való ismerkedés	Játékok	Mozgás	Szem-kéz koordináció fejlesztése
Osztály program	!	✓	✓	✓
Magyar program	✓	✓	✓	✓
✓ : megjelenik a szövegben ! : részben jelenik meg a szövegben ✗ : nem jelenik meg a szövegben				

3. táblázat Finommotoros készségekhez tartozó területek összehasonlítása (saját szerkesztés)

A finommotoros készségeket vizsgálva a 3. táblázatban foglaltuk össze a terület főbb fogalmait és azok megjelenésének összehasonlítását. Mind a két dokumentumban a játék és a szem-kéz koordináció olyan elem volt, amely nagy hangsúlyt kapott. Azonban voltak területek melyeknél ugyanez nem mondható el.

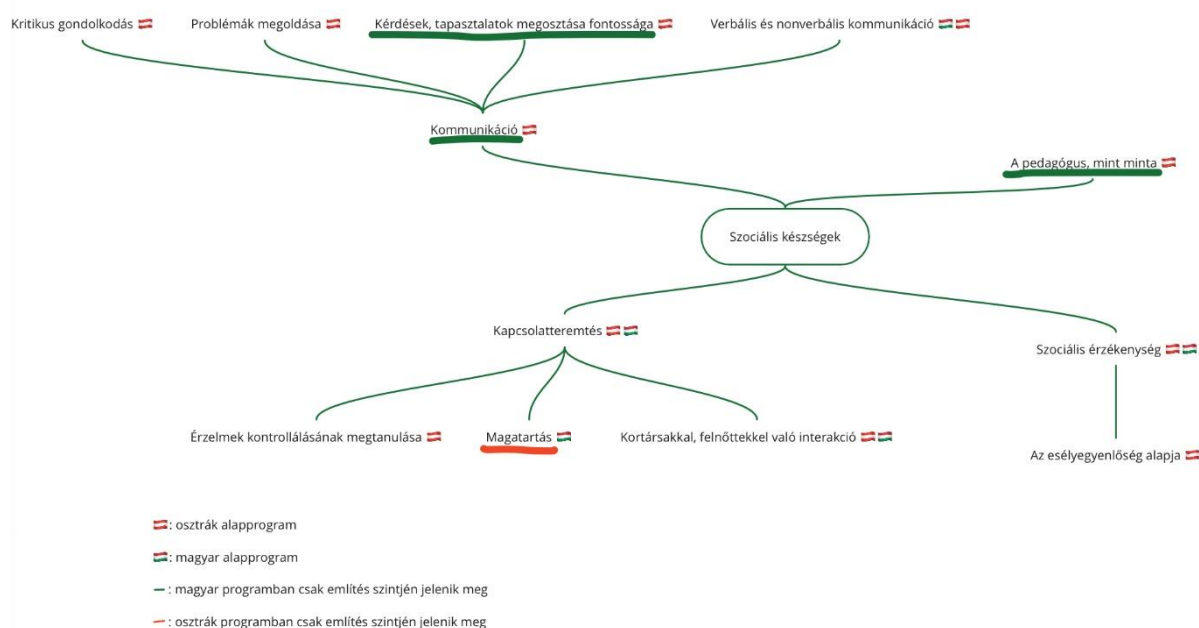
A művészetekkel való ismerkedés az osztály dokumentumban csak érintőlegesen volt kidolgozva magyarhoz képest. Utóbbiban mind a hangszerek kipróbálásának és megismerésének fontossága megjelent, és a verselésre, ritmikus mozgásokra helyezett hangsúly is sokkal kiemelkedőbb volt.

A játékok esetében több alkategóriát voltunk képesek felállítani, mint a reflexfejlesztésre irányuló játékok, ritmikus játékok és anyagokkal gyurmával, homokkal történő játék melyekre mindkét dokumentum hasonló hangsúlyt fektetett.

Hasonlóképpen a mozgással kapcsolatos gyakorlatokat is le tudtuk osztani alkategóriákra melyen belül nagy eltéréseket tapasztaltunk. Az osztrák program esetében a mozgási motiváció növelése, a kommunikáció fejlesztése és a fizikai, pszichés fejlődés voltak a fókuszban. A magyar esetében is megjelent az utóbbi terület ám kiegészült a már említett verselés, mesélés ritmikus mozgásaival és gyermektáncsal, mint tevékenységgel.

7.4. Szociális készségek

A szociális készségek témájában végzett tartalomelemzés eredményei ábrázolásához a korábban is már használt fogalomtérképet vettük eszközül. A fogalomtérkép alapján vontuk le következtetéseinket.

3. ábra Szociális készségekhez tartozó területek összehasonlítása (saját szerkesztés)

A szociális készségek egyik fő szempontjaként a kapcsolatteremtést említenénk először. A kapcsolatteremtés mind a két ország nevelési programjában megjelent, az ehhez kapcsolódó egyéb készségekről, képességekről viszont ez nem mondható el. A konfliktuskezelésről kizárólag az osztrák programban olvashatunk, a többi ország meg sem említi. Az önkép, önértékelés, önkontroll fogalmak és az érzelmeik kontrollálásának megtanulása az osztrák nevelési programban jelennek meg. A magyar ÓNOAP ezekről nem tesz említést, de a

gyermekek magatartását kiemeli. A kritikus gondolkodás, mint magasabb szint, nem jelenik meg egyik programban sem.

Mind a két ország esetében kiemelkedik az egyénre szabott nevelés, a magyar program emellett az életkor specifikus nevelést is kiemeli. Az egyénre szabottság különböző módon részletezik a programok. Ausztriában fontosnak tartják a gyermekek képességeinek, valamint szociális-érzelmi, mentális és fizikai képességeinek fejlesztését. A magyar nevelési program ezek közül csupán az érzelmi biztonságot és stabilitást említi. Az identitás, személyiség teljes kibontakoztatása Ausztriának egy fontos célja.

A szociális érzékenység mind a két nevelési programban megjelenik, az osztrák program az esélyegyenlőségre is kitér. Fontosnak tartják a szerepjátékokat, szociális utánozó játékokat (meséket, mondókákat). Rengeteg szempontot viszont a magyar program nem említ, ellenben az osztrák igen. Ezek közé tartozik a bizalom, biztonság kialakítása; mások elfogadása, tisztelete, segítségnyújtás, befogadás. A pedagógus, mint minta is fontos szerepet játszik ennél a két országnál. A legfontosabb azonban ebben a felsorolásban, a kritikus gondolkodás, a problémák megoldása, tapasztalatok megosztása, kérdések feltétele, verbális és nonverbális kommunikáció jelenléte. Ezeket mind bővebben kifejti az osztrák program. Az osztrákok hangsúlyt fektetnek továbbá a felfedező tanulásra.

Láthatjuk, hogy a szociális készségek elsajátítása nem minden országban kap egyenlő figyelmet. Magyarország nevelési programja említés szinten tér csupán ki a szociális készségekre, míg Ausztria sokkal részletesebben megfogalmazza nevelési céljait és olyan pontokra is kitérnek, melyre a magyar nem. A szociális készségekre Ausztria fordított legnagyobb figyelmet.

7.5. Kommunikáció

Először a kommunikáció megjelenését mutatnánk be a nevelési programokban. A kommunikáció, mint terület csak a magyar és osztrák programban jelenik meg. Mind a két esetben kiemelik a tapasztalatszerzés fontosságát és a játék hatékonyságát a kommunikáció fejlődésével kapcsolatban. A legjobb színtere a kommunikáció fejlesztésének a szabad játék, ahol a szociális és kommunikatív készségek egyaránt fejlődnek. A magyar program külön kiemeli az élethelyzetek gyakorlásának fontosságát is. Ezeken felül Ausztria esetében még részletesebben olvashatunk a kommunikáció fejlesztéséről. Kiemeli a program a digitalizációt, a verbális és nonverbális kommunikáció jelenlétét, a társadalmi kapcsolatok megalapozásának

fontosságát és azt, hogy már óvodás korban kiemelendő, hogy a gyermekek önmaguk és a világ megértésére törekedjenek.

Az egyénre szabott nevelés ennél a területnél is megjelenik mind a két ország esetében. A magyar program részletezi ezt a leginkább: fontos a nyitottság, az életkornak megfelelő nevelés. Az identitás kérdése a magyar mellett az osztrák programban is megjelenik, ehhez kapcsolódva pedig a testséma kialakítása is említést kap Ausztria esetében.

A kreativitás mindkét ország számára fontos. A magyar nevelési program külön kitér a zenei kreativitás és zenei érdeklődés kialakítására is. A környezet megismerése, a haza képének kialakítása csak a magyar programban jelenik meg. Ezzel szemben a matematikai gondolkodás a magyar része. Ami még csak a magyar program sajátossága, az a munka jellegű tevékenységek említése. Ennek a tevékenységnek a célja az önállóságra nevelés, a tapasztalatszerzés, a kötelességtudat kialakítása.

A mozgás, mint nagy terület, az osztrák nevelési programban jelenik meg. A mozgáson belül kitér a program a kognitív, érzelmi, szociális és kommunikációs készségekre egyaránt.

Két terület vár még bemutatásra, az egyik az elemi-fogalmi gondolkodás. Ez a magyar és osztrák programnak a része. A másik pedig a technológia felfedezése, ami egy elég modern irányt képvisel. Ez sem jelenik meg a magyar ország nevelési programjában, csupán az osztrák programban olvashatunk erről.

Összességében láthatjuk, hogy a kognitív készségek mennyire szerteágazóan jelennek meg a nevelési programokban. A kommunikációt tekintve egyértelműen Ausztria az az ország, ahol a legtöbb szó esik az említett területről.

7.6. Diszkusszió

Óvoda- és gyermekkép nagyrészt megegyezik mind a két ország esetében. Fontosnak tartják és kiemelik, hogy a tanulásnak játékosan kell történnie az óvodákban. A tanuláshoz, neveléshez elengedhetetlen a támogató, pozitív légkör megteremtése. Mind a két ország programja kiemeli továbbá a gyermekközponturnevelés fontosságát.

A pedagógusok kompetenciáinak említése már eltérő, ugyanis a magyar programban keveset olvashatunk róla, míg az osztrákban bőven kifejtik a kompetenciákat.

Fontos még itt kiemelni, hogy míg a magyar program az iskolára való felkészítést tartja szem előtt, addig az osztrák dokumentum a gyermekek egyéniségének fejlesztését.

A Megoldásközpont (2019) szakirodalmára támaszkodva kijelenthető, hogy az óvodai fejlesztés érinti a társas-, a kognitív-, testi- és érzelmi folyamatokat. Az óvoda célja, hogy ezek

fejlődését a pedagógus elősegítse, olyan készségek és képességek megalapozásával melyeket a gyermek a továbbiakban az életében a társadalomba való beilleszkedése során alkalmazni tud. Ennek elengedhetetlen alapja a differenciálás, mely a magyar program esetében nem jelenik meg kiemelten. Ezen kívül kiemelendő még, hogy ilyen készség a mai társadalmunkban a kritikus gondolkodás, a kommunikációs készség és csapatmunka. Ezen felsorolt készségek majdnem mindegyike csak érintőlegesen jelenik meg a magyar programban mely következtében feltételezhető hogy ezen készségek fejlesztése kevesebb figyelmet kap a magyar oktatási rendszer korai szakaszaiban mint a másik két feldolgozott ország esetében.

A Sárosdi (2019) szakirodalmában is olvashattuk, hogy az óvoda legfontosabb feladatkörei közé tartozik a gyermek mozgásainak és a mozgások feletti kontrolljának finomítása. Az ilyen jellegű fejlesztésre a játékok a legalkalmasabbak és a mozgásos tevékenységek is nagyon nagy szerepet játszanak, mivel ezeken a tevékenységeken keresztül tudja a gyermek megismerni környezetét és tudja gyakorolni a megfelelő mozgási, viselkedési sémákat.

A kognitív készségek esetében teljesen más eredmények születtek. A kommunikáció, mint nagyobb témakör mindkét nevelési programban megjelent, de magasan az osztrák nevelési program mutatja be a kommunikáció fejlesztésének területeit az óvodákban. Magyarország és Ausztria egyaránt kiemelten kezeli a kognitív készségek fejlődését, amihez számos területen tűztek ki fejlesztési célokat. A kognitív készségek elengedhetetlenek a mindennapokban, hisz megalapozzák magát a gondolkodást (Meggyesné et al., 2013). Ebből a szempontból is érdekesek a kapott eredmények, hisz a kognitív készségek alapozzák meg a tanulási folyamatokat is.

Az eredményeket vizsgálva megfigyelhető, hogy nem mind a két országnál kapnak a főbb szempontok figyelmet, mikor a szociális készségeket elemeztük. A kapcsolatteremtés mind a két országban kiemelten fontos, ám nem ugyanabból a szemszögből közelítik meg ennek fejlesztését. Ausztria szenteli a legnagyobb figyelmet a kapcsolatteremtésre, a másik ország nem tér ki konkrétabb területekre. Ha a szociális készségek más szempontjait vesszük figyelembe, szembetűnő, hogy Ausztria fogalmazza meg a legtöbb területet, mely hozzájárul ezen készségek fejlődéséhez. Sokkal több szempontból járja körbe a területet. A legszembetűnőbb, hogy Magyarország nevelési programja ejti a legkevesebb szót a szociális készségekről. Kevés területet említ, és azokat is rövid mondatokban fogalmazza meg.

Mivel kutatásunk végcélja a magyar alapprogram európai, de más történelmi háttérrel rendelkező országokhoz való hasonlítása volt, így ezen a vonalon elindulva először az európai országok programjait próbáltuk meg felkeresni.

A kutatásunk első változatában a kontinensen található országok különböző múltjára támaszkodva három alcsoportot alkottunk, és ezen belülre eső országok programjait terveztük összehasonlítani egymással és a hazai programmal. Ám ezen tervünk megvalósításakor több problémába is ütköztünk: a számunkra szükséges programokat nem tudtuk megszerezni angol nyelven, illetve nem tudtuk volna időben feldolgozhatóvá tenni őket a kutatás elvégzéséhez. Emiatt az eredetileg tizenkét darabos mintát drasztikusan le kellett csökkentenünk. Végül újra gondolva célunkat, arra jutottunk, hogy csak az osztrák és magyar programokat hasonlíttuk össze.

8. Összefoglalás

A szociális készségek taníthatóak, emiatt a pedagógia egyik fontos eleme. A szociális készségek kétharmada óvodáskorban alakul ki, fejlődik, ezért is foglal el fontos helyet az óvodai nevelésben (Zsolnai, 2006), és ezért is lett ennek vizsgálata kutatásunk célja. A két különböző kultúrával rendelkező ország koragyermekkori nevelés keretrendszerét magába foglaló dokumentumok elemzése során különböző fejlesztési területeken vizsgáltuk, milyen mélységben foglalkoznak e kérdéskörrel.

Kutatásunk eredményeit tekintve szembetűnő, hogy ennek a fontos készségnek a fejlesztése nem egyformán történik az országokban. A magyar program érintőlegesen foglalkozik csak a kommunikációs készséggel és a csapatmunkával, a kritikus gondolkodás pedig egyáltalán nem jelenik meg. Ezek kulcspontjai a szocializációnak, így fejlesztésüket minél korábban el kell kezdeni. Ausztria a kapcsolatteremtést tartja az egyik legfontosabb fejlesztési területnek, módszertani szempontból is azok a játékok élveznek támogatást, melyek a szocializáció ezen formájának létrejövését segítik. Ennek ellenére mégis az egyéni fejlődésre fektet nagyobb hangsúlyt, már-már a közösségépítés rovására.

A kutatás eredményei viszont több kérdést is felvetnek: lehet-e kulturális vagy történelmi oka ezen eredményeknek, és ha igen, milyen hatással lenne ezen szempontok figyelembevételére rájuk. Ezen kívül azt is bizonyítják, hogy érdemes lenne felkutatni több ország koragyermekkori nevelésről szóló alapprogramját, hiszen láthatjuk, hogy a különbségek felmérése mekkora pedagógiai potenciállal bírhat egy jövőbeli fejlesztés során bármely ország számára.

Budapest, 2023.01.11.

9. Felhasznált irodalom

Argyle, M. (1999). The development of social coping skills. In: Frydenberg, E. (ed.): *Learning to cope*. New York: Oxford University Press.

Az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200363.kor>, Letöltés: 2022. 05. 14.

Bábosik, I. (1998). Nemzettudat – nemzeti szocializáció – hazafiság. *Iskolakultúra*, 4. 40–48. URL: http://real.mtak.hu/61926/1/EPA00011_iskolakultura_1998_04_040-048.pdf Letöltés: 2022. 05. 15.

Bandura, A. (1976). Szociális tanulás utánzás útján. In: Pataki, F. (szerk.): *Pedagógiai szociálpszichológia*. Budapest: Gondolat. 84–123.

Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. New York: General Learning Press.

Bandura, A. (1986). *Social learning theory*. London: Prentice Hall.

Banks, J. A. (ed.) & Banks, C. A. M. (ass. ed.) (2001): Handbook of research on multicultural education. Jossey-Bass, San Francisco. Letöltés <https://ucarecdn.com/d82827b2-9e39-40fe-a717-a1aca81ce4a9/> Letöltés ideje: 2022.12.17.

Bihariné, K. I. & Kanczler, Gy. (2019, szerk.): *Az óvodai környezeti nevelés módszertana* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest URL: https://www.eltereader.hu/media/2019/03/TOK_Ovodai_2019_02_22_WEB.pdf Letöltés: 2023.01.05.

Cole, M. & Cole, S. R. (2006). *Fejlődéslélektan*. Budapest: Osiris Kiadó

Commodari, E. (2013). Preschool teacher attachment, school readiness and risk of learning difficulties. *Early Childhood Research Quarterly*, 28(1), 123–133. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0885200612000348?via%3Dihub> Letöltés: 2023. 01. 10.

Czemmel, A. M (2019): Érték, Hagyomány, Pedagógia: Elvárások korunk óvodapedagógusaitól In.: Karlovitz, J. T. (szerk) *Tanulmányok a tanügy és az oktatásról világból* Budapest: Neveléstudományi Egyesület, 131-134. o. URL: <http://www.irisro.org/top2019/43CzemmelAntoniaMaria.pdf> Letöltés: 2022. 05. 19.

Wölfling Zs. (2014. szerk.) : *Óvodai nevelés* Online URL: https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/pem/ovoda.pdf Letöltés: 2022. 05. 13.

Fabes, R.A. & Eisenberg, N. (1992). Young children's coping with interpersonal anger. *Child Development*, 63, 116–128.

Fáyné D. A. & Sztanáné B. E. (2015): *Játékpédagógia* URL: <http://www.jgyph.hu/mentorhalo/tananyag/Jatekpedagogia/index.html> Letöltés: 2023.01.08.

Fináczy E. (1902): *A Magyarországi közoktatás története Mária Terézia korában. Második Kötet. 1773 — 1780.* A Magyar Tudományos Akadémia, Budapest. URL: <http://mek.oszk.hu/05200/05268/pdf/kozoktatatas2.pdf> Letöltés: 2023.01.09.

Gombocz János, Trencsényi László (2007): *Változatok a pedagógiára*. Budapest: Okker.

Gróf, E. (2021). *Nagymozgások és a finommotorika fejlődése* URL: <https://www.grofroberta.hu/nagymozgasok-es-finommotorika/>, letöltés dátuma: 2022. 05. 13.

Hódi, Á., Tóth, E., B. Németh, M., Fáyné Dombi, A. (2019). Óvodások IKT-használata otthon-szülői minta és szerepvállalás. *Neveléstudomány*, 7(25-28), 22-42. URL: http://real-j.mtak.hu/13960/2/nevelestudomany_2019_2.pdf Letöltés: 2023. 01. 10.

Horvát, K. T. (2007). *Gyermekvilág – Játékvilág: A játék a lélek megnyilvánulása: A szerepjáték fontossága, hatása az óvoda gyermek személyiségfejlődésére* URL: <https://www.katped.hu/sites/default/files/gyermekevilag.pdf> Letöltés: 2022.05.14.

Keményné Dr. Pálffy, K. (2006). *Alapozó pszichológia*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó

Kovács, I. K. & Kovács K. (2017). A nemzeti identitás alakulása székely kisiskolás gyerekeknél – A történelem és kultúraismeret mint ágens a nemzeti identitás alakulásában. In: *Gyermeknevelés – Kitekintő – határon túli magyar pedagógiai kutatások és műhelyek*, 3, 29–38. URL: http://epa.oszk.hu/02400/02411/00012/pdf/EPA02411_gyermekeveles_2017_3_029-038.pdf Letöltés: 2022. 05. 15.

Megoldásközpont (2019). *A fejlődés fogalma*, Pozitív Pszichológiai Magazin URL: <https://megoldaskozpont.com/lexikon/fejlodes-fogalma/> Letöltés: 2022. 05. 15.

Meggyesné Hosszu, T., & Nagyné Hegedűs, A. (2013). *A tanulásban akadályozottak pedagógiájának komplex megközelítése* URL: http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/A_tanulasban_akadalyozottak/index.html, Letöltés: 2022. 05. 13.

Nóvik, A. (2000). *Kísérlet a gyermekkép fogalmának meghatározására* URL: file:///C:/Users/PC/Downloads/mp_2000_003.pdf Letöltés: 2022. 05. 14.

Nyitrai, Á. (2016). Mese és mesélés: A mesék alkalmazásának lehetőségei a kritériumorientált fejlődésegítésben. *Iskolakultúra*, 26(4) 75-83. URL: http://epa.oszk.hu/00000/00011/00204/pdf/EPA00011_iskolakultura_2016_04.pdf Letöltés: 2022.05.14.

Pukánszky, B. (2018). *Gyermekkép és nevelés* URL: http://www.pukanszky.hu/eloadasok/TANANYAGOK/Pukanszky_Gyermekekkep_es_neveles_2018.pdf Letöltés: 2022. 05. 14.

R., L., Atkinson, R., C., Atkinson, E., E., Smith, D., J., Bem, & S., Nolen-Hoeksema (1999). *Pszichológia*. Budapest: Osiris Kiadó

Sárosdi, V. (2019). *Finommotorika fejlődési szakaszai* URL: <https://skillo.hu/finommotorika-fejlodese-0-6-eves-korig/>, Letöltés: 2022. 05. 13.

Siren-Tiusanen, H. (1978): The meaning of physically active play and movement game in preschool physical education. *Research Institute of Physical Culture and Health*. Jyväskylä: YearBook.

Skíta E. & Turáni Sz. (2020): A kritikus gondolkodás már gyerekkorban elsajátítható? URL: <https://kepmas.hu/hu/kritikus-gondolkodas-mar-gyerekkorban-elsajatithato> Letöltés: 2023.01.04.

Spence, S. (1983): *Developments in social skills training*. London: Academic Press.

Szabó, N. (2022). *A tartalomelemzés elméleti és gyakorlati alkalmazása*. URL: <http://www.szociologia.eu/tartalomelemzes-elméleti-es-gyakorlati-alkalmazasa>, Letöltés dátuma: 2022. 05. 22.

Unicef (2022): *Mik azok a Gyermekjogok?* URL: <https://unicef.hu/mik-azok-a-gyermejjogok> Letöltés: 2023.01.09.

Vekerdy T. (2004): Gyermekközpontú-e Az Iskola? Új Pedagógiai Szemle, 54. évf. 4-5. sz. 91–96. URL: <https://ofi.oh.gov.hu/tudastar/gyermekkozpontu-iskola> Letöltés: 2023.01.08.

Zsolnai, A. (2006). A szociális készségek fejlesztése 4–8 éves korban. *Új pedagógiai szemle*, 56(6), 27-25.

Zsolnai, A. (2013). *A szociális fejlődés segítése*. Budapest: Gondolat Kiadó. 203-238

Zsolnai, A. (2014). *A szocialitás fejlesztése 4–8 éves életkorban: Módszertani segédanyag óvodapedagógusoknak és tanítóknak*. Szeged: Mozaik Kiadó. 10-18.

Zsolnai, A. (2018). *A szociális kompetencia fejlődése és fejlesztési lehetőségei gyerekkorban*. Budapest.